

Njåls saga. Oversatt med innledning, noter og register av Jon Gunnar Jørgensen. Essay av Stefka Georgieva Eriksen. Thorleif Dahls Kulturbibliotek i kommisjon hos Aschehoug, 2018. 395 s. ISBN 978-82-03-36350-4.

Meld av Rune Røsstad

1 Innleiing

Ifølgje teksten på omslaget er denne utgåva av Njålssoga “den første tittelen i den nye klassikerserien til Thorleif Dahls Kulturbibliotek, som presenterer et utvalg av kulturhistoriens viktigste verker i ny oversettelse.” Omsettar er Jon Gunnar Jørgensen, professor i norrøn filologi ved Universitetet i Oslo, og mellom anna tidlegare redaktør av *Maal og Minne* (2006–2018). Jørgensen har også skrive ei innleiing (17 s.), og sørgt for dei nokså få notene og eit fyldig register til slutt. Etter saga kjem eit essay (20 s.) med tittelen “Å lese med innlevelse”. Dette er skrive av Stefka Georgieva Eriksen, forskar ved Norsk institutt for kulturminneforskning.

Trong me endå ei omsetting av Njålssoga til norsk? Dette er den mest kjende av alle islendingesogene, og ho er omsett til begge dei norske målformene ei rad gonger. Jørgensen grunnjev behovet med “at nye tider stiller nye krav til språk og stil” (s. 22). Eit anna moment ved denne utgåva er at omsettinga byggjer direkte på eit av dei sentrale handskriftene for Njålssoga og gjev att innhaldet i si fullstendige form, altså ikkje ein restituert grunntekst, som har vore det vanlege.

Thorleif Dahls Kulturbibliotek er ei stifting som er knytt til Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur. Stiftinga opplyser at “kjerneområdet [...] har vært å oversette gammelnorsk litteratur og klassiske verker fra oldtiden, middelalderen og den nyere tid” (Thorleif Dahls Kulturbibliotek, nettsted). I vedtektene heiter det at når stiftinga gir “bidrag til en oversettelse, skal boken utgis på riksmål med former som er godkjent av Det norske Akademi for Sprog og Litteratur.” Gjennom åra har stiftinga bidratt til fleire omsettingar av norrøne tekstar, mellom dei også ei tidlegare utgåve av *Njåls saga* (Paasche 1986 og 1997), som er ein språkleg revidert versjon av Fredrik Paasches omsetting frå 1922.

2 Omsettingsgrunnlag og handskrifter

Njálssoga ligg føre i fleire handskrifter, og to av desse har vore grunnlag for restituerte utgåver som seinare omsette utgåver byggjer på. Det mest fullstendige er *Reykjabók* (AM 468 4to), som er hovudgrunnlag for Finnur Jónssons utgåve frå 1908, og det andre handskriftet er *Möðruvallabók* (AM 132 fol.), som Einar Ól. Sveinssons utgåve frå 1954 byggjer på. Begge desse utgåvene vik av frå teksten i handskriftene. I Finnur Jónssons utgåve dreier det seg mellom anna om 27 skaldestrofer som er rekna som 'sekundære' i *Reykjabók*. Strofene er attgjevne i Finnur Jónsson 1912–15 (s. 198–205) under "Uægte vers". Einar Ól. Sveinssons utgåve er også skipla på i høve til handskriftet, med det siktemålet å kome nærare "the original wording of the saga" (Svanhildur Óskarsdóttir and Lethbridge 2018: 4).

Dei fleste omsettingar til norsk byggjer på Finnur Jónssons utgåve (1908), også ovannemnde Paasche 1922 (upag. forord), og dei er i tillegg meir og mindre avkorta i høve til denne, når det gjeld skaldestrofer, genealogiar og attgjevingar av rettsprosessar (Hagland 1996: 7). Haglands nyomsetting frå 2014 (2014a) er derimot fullstendig (jf. også Hagland 2009a: 45), og byggjer på Einar Ól. Sveinssons utgåve (1954).

I 2003 og 2004 (2. utg.) gav Sveinn Yngvi Egilsson ut ei meir nøyaktig utgåve etter *Reykjabók*, der mellom anna dei 27 'sekundære' skaldestrofene er komne med. Det er denne utgåva som er grunnlaget for Jørgensens omsetting, og dei fleste av dei nemnde strofene er dermed omsette til norsk for første gong. *Reykjabók* er elles det mest fullstendige handskriftet av Njálssoga, sidan det berre manglar to blad. Desse er av Sveinn Yngvi Egilsson fylte ut etter *Kálvalækjarbók* (AM 133 fol.) og AM 467 4to (2004: 291).

Speler det noka rolle kva for handskrift av Njálssoga som ligg til grunn for omsettinga? Ifølgje Svanhildur Óskarsdóttir and Lethbridge (2018: 8ff.) gjer det knapt det, for skilnadene mellom handskriftene er svært små. Unntaket er dei 'sekundære' strofene, som kan ha ein funksjon for tempoet i forteljinga og korleis ein oppfattar karakterane. I ein vidare samanheng kan ein også hevde at ei urestituert utgåve representerer ein 'sannare' variant av saga slik ho faktisk er å finne i handskriftene, og at restituerte utgåver på sett og vis er "hybrids that do not reflect the true state of any manuscript" (s. 24). I kva grad eller på kva måte dette perspektivet skal karakteriserast som såkalla "New Philology", er ein dis-

kusjon for seg (jf. t.d. Driscoll 2010 og Eriksen 2017), men sikkert er det likevel at både Sveinn Yngvi Egilssons utgåve og Jørgensens omsetting bryt med den eldre praksisen der ein ofte endra teksten i forhold til det aktuelle handskriftet, anten for å bringe han nærare ein meir opphaveleg eller ‘original’ variant, eller berre for å gjere han meir lesarvenleg.

Når det gjeld sistnemnde moment, kan ein spørje seg kva ein gier med saga om ein tek ut delar av ho fordi dei er ‘trøyttande’, slik ein tidlegare gjorde i omsettingar til norsk. Det er noko sjølvmotseiande i det å prise Njálssoga som eit stort litterært verk og samsundes skjere bort delar av innhaldet i det same verket. Sjølvsaft kan lange genealogiar og rettsformular vere slitsamt for moderne lesarar, men for islendingane på 12- og 1300-talet må dette ha vore svært viktig innhald i sogene (jf. Steblin-Kamenskij 1975: 61ff.), noko Jørgensen også rører ved i forordet (s. 21). Jørgensen har, for å hjelpe den moderne lesaren, forsynt boka med eit fyldig og detaljert namneregister, i tillegg til nokre ættetavler. Når det gjeld rettsprosessane, er somme av dei svært omstendelege, med gjentakningar gong på gong av nærast likelydande formular (særleg s. 291–305). Kanskje er desse eigna til å irritere lesarar som vil avslutte lesinga raskt, men dei er også eigna til å skape undring over forhold i det islandske mellomaldersamfunnet, over korleis folk tenkte og bar seg åt, og ein utelet derfor noko viktig om ein skjer desse delane bort.

3 Å omsette til “moderne, gangbar norsk”

Det er lenge sidan Njálssoga sist blei omsett til bokmål eller riksmål. I utgåvene frå 1986 og 1997 (Paasche 1986 og 1997) har ein i hovudsak berre revidert rettskrivinga i den gamle utgåva (Paasche 1922), og det heiter at “det [er] lagt vekt på å unngå forandringar som kunne bryte med Paasches stiltone – “sagastiltonen” – slik han hørte den og lot den klinge i vårt århundres sprog” (Paasche 1997: 298). Ei anna utbreidd omsetting til bokmål er Hallvard Lies frå 1941, som også seinare blei utgitt på ny i forkorta utgåve (Jørgensen s. 19).

Når Jørgensen skriv “at nye tider stiller nye krav til språk og stil” (s. 22), kan nok det innebere mangt, men sider av dette behovet kan illustrerast med omsette variantar av følgjande utdrag:

Islandsk originaltekst (Sveinn Yngvi Egilsson 2003/2004: 78)

Peir Skarphéðinn og Högni voru úti hjá haugi Gunnars suður frá. Tunglskin var bjart en stundum dró fyrir. Þeim sýndist haugurinn opinn og hafði Gunnar snúist í hauginum og sá í móti tunglinu. Þeir þóttust sjá fjögur ljós í hauginum brenna og bar hvergi skugga á. Þeir sáu að Gunnar var kátlegur og með gleðibragði miklu.

Paasche 1922/1997 (1997: 124)

Skarphedin og Høgne var ute ved Gunnars haug, på sydsiden. Det var lyst måneskinn, men stundom drog skyer over. Det syntes dem at haugen var åpen, og Gunnar hadde snudd seg i haugen, og så mot månen; de syntes de så fire lys brenne i haugen, men skygge ingensteder. De så at Gunnar var glad og satt med lysende åsyn;

Jørgensen 2018 (s. 161)

Skarphedin og Høgne var ute ved sørsiden av Gunnars haug. Månen skinte klart, men ble av og til dekket av skyer. De syntes haugen var åpen, og at Gunnar hadde snudd seg og så mot månen. De syntes de så fire lys brenne i haugen, men de kastet ingen skygge. De så at Gunnar var i godt humør og strålte av glede.

Skilnadene mellom omsettingane er kanskje ikkje store, men likevel tydelege, både her og elles i dei to tekstane. Det gjeld mellom anna ordvalet, som i Paasches omsetting får eit noko alderdommeleg preg med former som “åsyn” og “stundom”, og det gjeld syntaksen, til dømes Paasches “Det syntes dem”, som i moderne norsk verkar høgtidsstemt og litterært. Til samanlikning har Lie det slik: “Da tyktes det dem, som var haugen åpen” (Lie 1941: 123). Døma illustrerer også at ein i eldre omsettingar kanskje la vinn på å leggje seg nærare originalteksten, med dei følgjane det kunne få for språkføringa.

Jørgensen skriv at Njålssoga har ein “presis, ukunstlet daglig stil”, og at det er ei utfordring å gje denne att “på moderne, gangbar norsk” (s. 22). Til dette har forfattaren Roy Jacobsen “bidratt sterkt” (s. 23). Skal ein så leggje den subjektive lesaropplevinga til grunn for vurderinga, meiner denne meldaren at målsettinga stort sett er nådd, for teksten framstår som både ‘daglegdags’ og ‘moderne’, utan å bli verken høgtidsstemt eller det rakt motsette. Jørgensen går ikkje av vegen for såkalla ‘frisk språkbruk’ i direkte tale, for å få fram noko av kraften eller det kvardagslege i det som blir sagt. Mellom anna nyttar han verbforma “pult” (s. 42) for

“sorðið” (Sveinn Yngvi Egilsson 2003/2004: 11), sagt av ein smågut i leik som gjev seg ut for å vere Mår i krangel med Rut. Hagland (2014a: 12) har her det like folkelege “knulla”, medan det står “har ligget med” i omsettinga til Paasche (1997: 29). Eit anna døme er Floses ord til Ingjald seinare i saga: “Vent da, om du ikke er en fitte, for jeg har en sending til deg” (s. 262). I dette tilfellet er nok overføringa til moderne norsk noko friare, frå adjektivforma “ragur” (Sveinn Yngvi Egilsson 2003/2004: 136) av *ragr*, som i *Norrøn ordbok* er oppført med tydinga “1. redd, umandig, kjerringsleg. 2. ill, vond. 3. (mann) som let seg bruke som kjerring” (Heggstad, Hødnebo og Simensen 1990: 335). Hagland (2014a: 161) nyttar her “ei kjerring” og Paasche (1997: 230) har “redd”. Ein kan elles innvende at noko av det kvardagslege ved ordforma *fitte* forsvinn når ein nyttar artikkelen *en* føre forma, med den følgja at resultatet likevel blir litterært. Ordforma “ragur” er også nytta andre stader i saga (Sveinn Yngvi Egilsson 2003/2004: 38, 63), og her har Jørgensen dei omsette formene “reddhare” (s. 89) og “din feige usling” (s. 132, etter frasen “ragur maður”).

Å ta mål av seg til å gje teksten ei moderne form, tilpassa nye lesarar på 2000-talet, må vere svært krevjande når ein samstundes skal vere tru mot den opphavlege saga og det kulturhistoriske innhaldet som finst i ho. Somme stader har Jørgensen gått noko langt i moderniseringa, særleg i ordvalet. Døma er ikkje mange, men når dei kjem, blir dei svært tydelege for denne meldaren, for orda som er nytta, ber med seg assosiasjonar til forhold og fenomen som berre tilhøyrer den moderne verda. Om resultatet blir anakronistisk, kan nok diskuteras, men det ligg nær å jamføre med den seiemåten Hagland (2014b:22) refererer frå Island: “Det er ikkje OK at Egil Skalla-Grimsson seier OK”. Eitt døme på dette kan vere “god underholdning” (s. 129) for “hið mesta gaman” (Sveinn Yngvi Egilsson 2003/2004: 61). Sjølv sagt kan ein hevde at ein her refererer til det same sosialpsykologiske fenomenet, men samstundes gjev ‘underhaldning’ assosiasjonar til *underhaldningsindustri* og *underhaldningsprogram*, altså fenomen som berre finst i den moderne verda. Anna ordbruk som kjennest noko framand for mellomalderens Island, er “indre blødninger” (s. 57), “kunstneren” (s. 102), “søppeldiktenes” (s. 104), “beundringsverdige” (s. 115), “arbeidslederen” (s. 257), “søskenbarna” (s. 264), “materiale” (s. 284, etter “soknargögn”, i tydinga ‘prov’), “utvekslet” (s. 286, etter “spurðust”). Det er ikkje så underleg at Njál hadde ein mann som leidde arbeidet på garden, men i vår verd er ein ‘arbeidsleder’ ein

person med personal- og HMS-ansvar, for å setje det noko på spissen. På same viset kjennest det noko merkeleg når Mår er “rask til å endre både innstilling og ordbruk” (s. 275, etter “Hann skipti þá skjótt skapi sínu og svo orðum[...]), for det får oss til å tenkje på samtalar i møterom, politiske debattar og liknande. Til samanlikning har Lie (1941: 226) løyst omsettinga slik: “Da var Mård ikke sen om å skifte sinn og mæle.” Kan hende er dette berre detaljar, og døma er ikkje veldig mange, men dei illustrerer nokre av dei dilemmaa ein står overfor når målet er overføring til eit moderne norsk.

Eit særskilt, interessant døme er Njåls ord til Bergtora når han forsøker å roe henne ned: “Hastverk er lastverk, kjære” (s. 103). Her har omsettaren nytta eit velkjent norsk ordtak for Njåls ordlegging: “Kemst þó að seint fari, húsfreyja” (Sveinn Yngvi Egilsson 2003/2004: 46). Det er liten tvil om at innhaldet er det same, og det er godt mogleg at Njåls opphavlege ord også er å rekne som ein fast seiemåte. Samstundes kan ein spørje seg om dette er litt som å gå over bekken etter vatn, og om ikkje Haglands (2014: 53) meir direkte omsetting er ein betre kombinasjon av å skrive moderne og behalde mest mogleg av det opphavlege: “Ein kjem fram jamvel om ein tar det med ro, kone”.

På formnivå er omsettinga skriven på det ein må kalle moderat bokmål, kanskje med noko slagside mot den konservative sida av det. Det inneber former som *moren* (s. 25, 280), *østmenn* (s. 127), *frem* (s. 257), *en fitte* (s. 267) og *hverken* (s. 327). Samstundes finst også innslag av meir radikale former, som er tekne inn i Det Norske Akademis Ordbok (NAOB): *steinhall* (s. 31), *øksa* (s. 46), *kona* (s. 108), *bygda* (s. 112), *lia* (s. 154, i det velkjende “Fager er lia”), *stua* (s. 252), *søskenbarna* (s. 264) og *myra* (s. 328). Denne sida av språkføringa kan vel karakteriserast som ‘normalnorsk’, utbreidd som ho er i dag, og lesarar flest vil nok derfor oppfatte dette som eit godt formval når ein skal gje att ei søge som har ein “ukunstlet daglig stil” (s. 22).

4 Historisk presens

Alle som har omsett islendingesoger, har mått bale med såkalla historisk presens og spørsmålet om og korleis dette skal løysast. Jørgensen seier sjølv han legg konvensjonane i moderne norsk til grunn, og at trekket berre er “brukt der det virkelig kan gi en dramatisk effekt” (s. 22). Med

dette nyttar han i praksis historisk presens som eit litterært verkemiddel, også kalla “dramatisk presens”, for å “levendegjøre og dramatisere fortellinga” (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 556). Dette har for islendingesogene vore eit omdiskutert spørsmål, og det synest enno noko uavklart om denne bruken av presens verkeleg har ein diskurs-relatert funksjon, eller om han heller skal forklarast grammatisk og diakront (jf. Zeevaert 2018). Når det gjeld nettopp Njálssoga, er det også å merke seg at delar av presensbruken synest tilfeldig, altså at han ikkje kan forklarast systematisk, og at det er skilnader mellom handskriftene. Zeevaert (2018: 174) meiner dette skriv seg frå omstende ved avskrivninga, der ein har hatt lett for å miste den diskursive funksjonen av syne, og derfor har lagt andre normer til grunn for val av presensform. Samstundes identifiserer han to hovudfunksjonar for historisk presens i Njálssoga, “firstly, the framing of chapters [...] and, secondly, the visualization of particularly dramatic episodes” (s. 166). Det er altså den siste av desse Jørgensen seier han har valt å vidareføre i omsettinga. Stort sett er nok dette gjennomført, og følgjeleg er innslaga av historisk presens blitt heller få i denne lange saga. Kva som er dramatisk, er likevel eit spørsmål om skjønn, og i somme høve har Jørgensen behalde presens der handlinga synest nokså roleg (s. 181, 189, 253). På den andre sida har han omtalt funnet av den drepne Svart, tenestekaren til Njål og Bergtora, i preteritum (s. 86), sjølv om saga har presensformer (Sveinn Yngvi Egilsson 2003/2004: 36). Noko anna ville kanskje brote med dei moderne konvensjonane, men det er gjerne også slik at denne hendinga i si tid blei oppfatta som meir dramatisk enn det ho gjer for oss.

5 Omsetting av skaldestrofer

Jørgensen har omsett alle strofer som er med i *Reykjabók*. I alt er det 48 skaldestrofer i utgåva, i tillegg til 11 strofer fra kvadet *Darraðarljóð*. Av dei 48 strofene har 27 vore rekna som ‘sekundære’, og dei er utelatne i Finnur Jónssons utgåve frå 1908. Dei fleste av desse er med dette omsette til norsk for første gong.

Å omsette skaldestrofer er ei stor utfordring, og det er høgst uklart kva som er den beste måten å gjere det på (jf. t.d. Hagland 2009b). Ei side av saka er den strenge metrikken, som er eit sentralt element i denne diktinga, og i tillegg kjem bruken av kenningar og heiti. Med denne krev-

jande stoda må omsettaren gjere val, og det er blir fort vanskeleg å seie at det eine valet er betre enn det andre. Rett nok kan ein argumentere for fagleg gode val, men det er ikkje opplagt at ein då tek omsyn til lesarane. Jørgensen skriv at han har “forsøkt å gjengi innhaldet i strofene på forståelig norsk i en form som likner det gamle strofemønsteret” (s. 20), og han nemner då tre trykksterke stavingar i kvar line og bokstavrim i kvart linepar. I tillegg er nokre kenningar “oversatt og forklart” (s.st.).

Korleis resultatet er blitt, kan kanskje best illustrerast med samanlikning av nokre andre omsettingar:

Hoggormers harde ås hit til landet vil komme. Menn vil se på marken mange hjernekupler. Skarpe sverd møtes og synger i fjellet. Rød kampsvette vil karer kjenne varm langs bena.	Landet snart skal lære huggvant kriger kjenne, strødd vil jorden være med lik av tapre svenne; I fjell og kløfter trange høres alt sverdflo- bruset; våte om leggen blir mange, når blodbekker silrer i gruset.	Ein Odins hoggorm opp seg vil komma i landet her – folk vil finna avhogne hovud! Larmen av slag frå våpen lyda vil mellom fjell. Blod vil seg kleima til beina på mang ein mann.
Jørgensen 2018 (s. 270)	Lie 1941 (s. 221)	Hagland 2014 (s. 166)

Strofa er ikkje blant dei mest utfordrande, men mangfaldet av måtar å løyse omsettinga på, er tydeleg. Det første lineparet inneheld ein kenning for ein krigar, som Jørgensen forklarar, og som han her vidarefører i noko modifisert form: “*Herði Þundr hoggorma*” (s. 270), der hoggorm står for sverd, medan Þundr er eit namn på åsen Odin. Hagland har eit stykke på veg også gjeve att kenningen, medan Lie har det meir direkte “hoggvant kriger”. Eit anna, noko enklare døme ser me i slutten av strofa, der “dögg” (dvs. dogg f.) i tydinga ‘blod’ er attgjeve på ulike vis av dei tre omsettarane. Når det gjeld forma, har både Jørgensen og Hagland forsøkt å gjennomføre bokstavrima, medan Lie derimot har brukt enderim som poetisk verkemiddel, altså ei verseform som var sjeldsynt og uvanleg i norrøn poesi.

Kanskje kan ein hevde at Lies strofe er den enklaste å lese og å forstå av desse, men dersom ein meiner at ei omsetting skal spegle noko av den forma og det innhaldet som prega den norrøne versekunsten, er nok

Haglands og Jørgensens løysingar å føretrekke. Samstundes gjev heller ikkje dei att innhaldet så direkte som dei gjer med prosaen, og ein kan knapt seie at nokre løysingar er meir autentiske enn andre, for alle strofene er på ulike vis gjendiktingar, og dei er resultat av kreativitet og fagkunnskap kopla saman.

6 Konklusjon

Ludvig Holm-Olsen (1993) meinte det er ein særskild vanske ved det å omsette frå nettopp norrønt til moderne norsk. Poenget hans var at dette er det same språket på ulike språksteg, og at det “gjør det fristende å legge oversettelsen så nær originalen som mulig, mens den kanskje ville vunnet på større frihet” (1993: 13). Kor stor denne utfordringa er, veit eg ikkje, men me ser kanskje spor av henne i gjennomgangen ovanfor. Til dømes har omsettaren ofte moglegheit for å nytte den same ordforma som i originalen, men så må han vurdere om denne er ‘gangbar’ i dagens norsk, eller om ho er arkaisk eller ‘underleg’ på andre måtar for den moderne lesaren. Såleis handlar omsetting heile vegen om å gjere val.

Innanfor dei språklege rammene han har (moderat/konservativt bokmål), synest Jon Gunnar Jørgensen å ha gjort mange gode val, for denne utgåva av Njålssoga er god å lese. Nokre gonger er vala – eller rammene – kanskje problematiske eller diskutabile, men omfanget er ikkje stort, og dei pregar ikkje teksten, ikkje for denne meldaren og neppe for lesarar flest. At soga heller ikkje er redigert og skoren i av ein omsettar som vil det beste for lesarane, ser eg på som eit framsteg.

Kanskje skal ein heller ikkje underslå at denne omsettinga også kan sjåast i eit målpolitisk ljøs. Strengt tatt trong me ho ikkje, for me har nyare omsettingar av Njålssoga til nynorsk (mellom anna Hagland 2014). Andre ser truleg annleis på nettopp det, og for den konservative sida av bokmålsleiren er det nok viktig å ha denne heimlege delen av verdslitteraturen på ein oppdatert og moderne variant av målforma. Både dette og det at det jamleg kjem nye utgåver, fører kanskje også til at fleire tek del i den litterære og kulturhistoriske arven som Njålssoga er ein del av.

7 Stefka G. Eriksen: “Å lese med innlevelse”

Eriksens essay fungerer i praksis som eit etterord, og det er ei fagleg og grundig tilnærming til éi side ved Njålssoga, prega av den tverrfaglege ståstaden Eriksen har innanfor middelalderforskinga. Eriksen driv eit NFR-støtta forskingsprosjekt “The Self in Social Spaces” (NIKU, nettstad), og teksten hennar dreier seg nettopp om denne tematikken.

Eriksen tek i dette essayet utgangspunkt i si eiga lesaroppleving og alle dei spørsmål ho sit att med etter å ha lese Njålssoga. I staden for å slå seg til ro med andres måtar å lese soga på, vil ho “prøve å forstå de enkelte hendelsene, ved å gå under huden på karakterene” (s. 352). Dette fører henne inn på meir eksistensielle spørsmål om “selvet” og det kognitive i relasjon til den sosiale konteksten kvar og ein lever i, korleis ytre omstende formar måtane me oppfattar oss sjølv på. Ho går deretter djupare inn på eitt tema (s. 355–359) som har både kognitive og sosiale sider ved seg, nemleg *hemnen*. Med dette som bakteppe handlar stort sett resten av essayet (s. 359–368) om korleis ein – ved å lese med innleving – kan forstå karakterane Njål og Skarphedin og forholdet mellom dei.

Skarphedin er ein karakter som er eigna til å skape undring, og han har fanga interessa til fleire enn Eriksen. Mellom anna har Einar Ól. Sveinsson eit eige kapitel om han i *Njåls saga. Kunstverket* (1959: 95–107). Her får me ei beskriving av ein samansett personlegdom i ein vanskeleg livssituasjon. Skarphedin har eit barskt ytre, men er samstundes nærtakande. Forholdet hans til Njål er også vanskeleg, fordi han er lojal mot faren, samstundes som “[D]e ubrukte kreftene hoper seg opp inne i ham, trangen til å rå seg selv og følge sin natur” (1959: 98). Når døden kjem, i brannen på Bergtorskvål, framstiller Einar Ól. Sveinsson det som ein psykologisk siger for Skarphedin, der “[H]an dør seende, ubeseiret og fri” (1959: 107).

Der Einar Ól. Sveinsson gjev uttrykk for at det finst eit svar på Skarphedins sinn og tenkjemåte (jf. t.d. s. 107), berre me ser godt nok etter, er Eriksens lesing opnare, ved at ho seier at det kan forståast slik ho foreslår, men det treng ikkje vere slik likevel. Gjennom einskilde hendingar beskriv Eriksen kjenslelivet til Skarphedin og Njål inngåande og forholdet mellom dei som mykje meir komplisert. Ho tolkar detaljar og korte replikkar, og ho lanserer forslag til psykologiske forklaringar på tilsynelatande irrasjonelle og motstridande handlingar. Konflikten mellom far og son synest uløyselig, og somt av bakgrunnen er omsynet til æra og hem-

nen, i tillegg til dei ulike personlegdomane deira. Med denne framstillinga blir det meir uavklart kva døden inneber, og “[B]egge dør på en måte som kanskje passer deres karakter”, ifølgje Eriksen (s. 367).

I andre samanhengar taler ein gjerne om at ein ikkje skal psykologisere når ein ikkje har grunnlag for det, og Eriksen poengterer sjølv at det ikkje er problemfritt å lese på den måten ho gjer, ved å gå djupt inn i karakterane. Poenget hennar er likevel at den knappe sagastilen er slik at den “åpner for så mange tvetydigheter at leseren tvinges til medskapende lesning” (s. 368). Det inneber ein moderne måte å sjå litteratur på, og det er eit argument for å kunne hevde at Njálssoga er ein del av verdslitteraturen som framleis er relevant for nye lesarar. Ein kan vere einig eller ueinig i framstillinga til Eriksen, men ho får med dette fram éin mogleg måte å sjå soga på (eller delar av soga, omfangsrik som ho er), som er spennande. Kanskje er det noko dristig, men skal du røre ved lesarane, må du gjerne utfordre dei.

Ein merknad

Underteikna har i arbeidet med dette bokmeldinga ikkje hatt høve til å nytte den fysiske utgåva som omsettinga byggjer på: Sveinn Yngvi Egilsson 2003 (og heller ikkje 2. utg. frå 2004). Utgåva finst ikkje ved norske universitetsbibliotek (ifølgje Bibsys-søk), og det har heller ikkje vore mogleg å få henne frå Island. I staden har eg nytta ei digital utgåve (med namnet *Njala Texti Reykjabokar AM 468 4to*): som utgjevaren har publisert her: <https://hi.academia.edu/SveinnYngviEgilsson>

Ifølgje Sveinn Yngvi Egilsson (pers. komm.) er innhaldet det same, og einaste skilnaden er at den digitale varianten er forsynt med fleire noter. Pagineringa er også ulik, og i gjennomgangen ovanfor har eg vist til sidetala i den digitale utgåva.

Kjelder

Driscoll, Matthew James. 2010. “The Words on the Page: Thoughts on Philology, Old and New.” I: *Creating the Medieval Saga: Versions, Variability and Editorial Interpretations of Old Norse Saga Literature*,

- eds. Judy Quinn & Emily Lethbridge, 87–104. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Einar Ól. Sveinsson (red.). 1954. *Brennu-Njáls Saga* (= Íslenzk fornrit XII). Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- . 1959. *Njáls saga. Kunstverket*. Bergen – Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, Stefka G. 2017. “New Philology/Manuscript Studies”. I: *Handbook of Arthurian Romance. King Arthur’s Court in Medieval European Literature*, eds. Leah Tether and Johnny McFadyen, 199–213. Berlin: de Gruyter.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Finnur Jónsson (red.). 1908. *Brennu-Njáls saga (Njála)* (= Altnordische Saga-bibliothek 13). Halle: Verlag von Max Niemeyer.
- . 1912–15 [1967]. *Den norsk-islandske skjaldedigtning*, A II (tekst efter håndskrifterne, andet bind). København: Rosenkilde & Bagger.
- Hagland, Jan Ragnar (red.). 1996. *Njáls saga*, 6. utg. (Omsett av Aslak Liestøl. Ny og fullstendig utgåve av Jan Ragnar Hagland). Oslo: Det Norske Samlaget.
- . 2009a. “On Translating Icelandic Sagas into Modern Norwegian – the Case of *Brennu Njáls Saga*”. I: *Approaching the Viking Age*, eds. Ērika Sausverde and Ieva Steponovičiūtė, 41–53. Vilnius: Vilnius University Publ. House.
- . 2009b. “On Translating Icelandic Sagas and the Problem of Scaldic Verse”. I: *Northern Lights. Translation in the Nordic Countries*, ed. B.J. Epstein, 39–49. Bern: Peter Lang.
- (omsettar). 2014a. “Njáls saga”. I: *Íslendingesagaene. Samtlige sagaer og førtini tættur III*, red. Jon Gunnar Jørgensen og Jan Ragnar Hagland, 1–220. Reykjavík: Saga forlag.
- . 2014b. “Íslendingesagaene - vel verde ein applaus!” *RISS : magasin for studentar og tilsette ved Institutt for nordistikk og litteraturvitskap, Universitetet i Trondheim* 2014 (2): 123–127.
- Heggstad, Leiv, Finn Hødnebo og Erik Simensen. 1990. *Norrøn ordbok*, 4. utg. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Holm-Olsen, Ludvig (omsettar). 1993. *Edda-dikt*, 2. rev. Oslo: J.W. Cappelen.
- Lie, Hallvard (omsettar). 1941. *Njáls saga*. Oslo: Gyldendal.
- NAOB, Det Norske Akademis Ordbok, nettstad: <https://www.naob.no/>

- NIKU, Norsk institutt for kulturminneforskning, nettsted (19. juni 2019):
<https://www.niku.no/en/ansatt/stefka-eriksen/>
- Paasche, Fredrik (omsettar). 1922. *Njaals saga*. Kristiania: Aschehoug.
– (omsettar). 1986. *Njáls saga*. Oslo: Aschehoug.
– (omsettar). 1997. *Njáls saga*. Oslo: Aschehoug.
- Steblyn-Kamenskij. 1975. *Islendingesogene og vi*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Svanhildur Óskarsdóttir and Emily Lethbridge. 2018. “Whose Njála? Njáls saga Editions and Textual Variance in the Oldest Manuscripts”. I: *New Studies in the Manuscript Tradition of Njáls saga: The historia mutila of Njála*, eds. Emily Lethbridge and Svanhildur Óskarsdóttir, 1–28. Kalamazoo: Medieval Institute Publications.
- Sveinn Yngvi Egilsson (red.). 2003. *Brennu-Njáls saga. Texti Reykjabókar*. Reykjavík: Bjartur. [Sjá merknaden ovanfor.]
- (red.). 2004. *Brennu-Njáls saga. Texti Reykjabókar*, 2. utg. Reykjavík: Bjartur. [Sjá merknaden ovanfor.]
- Thorleif Dahls Kulturbibliotek, nettsted (13. juni 2019): <http://www.thorleifdahl.no/stiftelsen.html>
- Thorleif Dahls Kulturbibliotek, vedtekter (13. juni 2019): <https://lottstift.no/stiftelsesregisteret/UploadFile/938428158.PDF?rand=586>
- Zeevaert, Ludger. 2018. “The Historical Present Tense in the Earliest Textual Transmission of *Njáls saga*. An Example of Synchronic Linguistic Variation in Fourteenth-Century Icelandic *Njáls saga* Manuscripts”. I: *New Studies in the Manuscript Tradition of Njáls saga: The historia mutila of Njála*, eds. Emily Lethbridge and Svanhildur Óskarsdóttir, 149–178. Kalamazoo: Medieval Institute Publications.

Rune Røsstad
Universitetet i Agder
Institutt for nordisk og mediefag
Postboks 422
NO-4604 Kristiansand
rune.rosstad@uia.no